

ACADEMIA ROMÂNĂ
INSTITUTUL DE LINGVISTICĂ
„IORGU IORDAN – ALEXANDRU ROSETTI”

DOOM

DICȚIONARUL
ORTOGRAFIC,
ORTOEPIC
și MORFOLOGIC
al LIMBII ROMÂNE

Ediția a III-a revăzută și adăugită

Coordonatoare: Ioana Vintilă-Rădulescu

Ediția I, 1982 (DOOM¹)

Redactor responsabil: Mioara Avram

Autori: Mioara Avram, Elena Carabulea, Fulvia Ciobanu, Finuța Hasan,
Magdalena Popescu-Marin, Marina Rădulescu, I. Rizescu, Laura Vasiliu
(și redactor responsabil adjunct)

Ediția a II-a revăzută și adăugită, 2005 (DOOM²)

Coordonatoare: Ioana Vintilă-Rădulescu

Autoare: Cristiana Arangelovici, Jana Balacciu-Matei, Mioara Popescu,
Marina Rădulescu Sala, Ioana Vintilă-Rădulescu

Ediția a III-a revăzută și adăugită, 2021 (DOOM³)

Coordonatoare: Ioana Vintilă-Rădulescu

Autoare: Cristiana Arangelovici, Marina Rădulescu Sala (în faza inițială),
Ioana Vintilă-Rădulescu

Ediție aprobată de Secția de filologie și literatură a Academiei Române

Dicționarul a fost avizat de Consiliul științific al Institutului de Lingvistică
„Iorgu Iordan - Alexandru Rosetti” din București al Academiei Române

Referente: Ana-Maria Barbu, Monica Busuioc, Adina Dragomirescu,

Gabriela Pană Dindelegan, Camelia Stan, Emanuela Timotin și

Rodica Zafiu de la Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan - Alexandru Rosetti”
al Academiei Române/ Facultatea de Litere a Universității din București/

Comisia de cultivare a limbii a Academiei Române

SUMAR

NOTĂ ASUPRA PREZENTEI EDIȚII	9
I. Ce e nou în DOOM ³	10
1. Introducerea de articole	11
2. Modificări normative	12
2.1. Tratatul variantelor	13
2.1.1. Reducerea variantelor	13
2.1.2. Schimbarea ordinii unor variante	15
2.1.3. Adăugarea unor variante	15
2.2. Modificarea altor norme	15
2.3. Completarea unor paradigme	16
2.4. Alte modificări	16
3. Intervenții care nu afectează norma	17
4. Îmbunătățirea organizării informației	18
5. Îmbunătățirea corelațiilor	19
II. Ce s-a păstrat din DOOM ²	20
III. Elaborarea DOOM ³	21
Cuvânt-înainte la ediția a II-a	23
Glosar de termeni lingvistici	25
Abrevieri	31
Sigle	33
Semne și convenții grafice	35
Semne pentru indicarea pronunțării	37
Principii generale	38
STUDIU INTRODUCȚIV. PRINCIPALELE NORME ORTOGRAFICE, ORTOEPICE ȘI MORFOLOGICE ALE LIMBII ROMÂNE	39
1. Semnele grafice	41
1.1. Literele	41
1.1.1. Alfabetul limbii române	41
1.1.2. Valorile literelor și ale combinațiilor de litere	43
1.1.3. Elementele diacritice	51

1.2. Semnele ortografice.	
Generalități	54
1.2.1. Apostroful	56
1.2.2. Bara oblică	58
1.2.3. Blancul	59
1.2.4. Cratima	61
1.2.5. Linia de pauză	69
1.2.6. Punctul	71
1.2.7. Alte semne de punctuație cu rol ortografic	76
1.2.7.1. Semnul exclamării	77
1.2.7.2. Virgula	78
1.3. Conversia unor sisteme de scriere	79
1.3.1. Transcrierea	79
1.3.2. Transliterarea	79
1.3.3. Transliterarea caracterelor chirilice moderne în caractere latine	80
1.3.3.1. Redarea în română a cuvintelor și a numelor din limba rusă	81
1.3.3.2. Transliterarea caracterelor limbii bulgare	82
1.3.3.3. Redarea în română a literelor specifice limbii sârbe	83
1.3.4. Transliterarea caracterelor arabe în caractere latine	83
1.3.5. Transpunerea semnelor chineze în alfabetul latin	84
1.3.6. Transliterarea caracterelor ebraice în caractere latine	84
1.3.7. Conversia caracterelor grecești în caractere latine	84
1.3.8. Transpunerea semnelor japoneze în alfabetul latin	85
2. Reguli de scriere și de pronunțare literară	85
2.1. (Grupuri de litere cu) consoane	86
2.2. Vocale și semivocale	91
2.3. Litere duble	103
2.3.1. Consoane duble	104
2.3.2. Vocale duble	106
2.4. Accentul	108
2.4.1. Accentul fonetic	108
2.4.2. Accentul grafic	110
2.4.3. Accentul în lanțul vorbirii	111
2.5. Scrierea și pronunțarea numelor proprii străine	111
3. Scrierea cu literă mare sau mică	112
3.1. Scrierea cu literă mare	114
3.2. Scrierea cu literă mică	121
4. Scrierea compuselor, a derivatelor, a grupurilor de cuvinte și a locuțiunilor	125
4.1. Scrierea cuvintelor compuse	126
4.1.1. Adjective	126

4.1.2. Adverbe	128
4.1.3. Conjunții	130
4.1.4. Interjecții	131
4.1.5. Numerele	132
4.1.6. Prepoziții	133
4.1.7. Pronume și adjective pronominale	133
4.1.8. Substantive	134
4.1.8.1. Comune	134
4.1.8.2. Proprii	138
4.1.9. Verbe	141
4.2. Scrierea derivatelor	141
4.2.1. (Formații cu) prefixe / prefixoide	142
4.2.2. (Formații cu) sufixe / sufixoide	144
4.3. Scrierea grupurilor de cuvinte	144
4.4. Scrierea locuțiunilor	146
5. Despărțirea la capăt de rând	148
5.1. Despărțirea în interiorul cuvintelor	149
5.1.1. Despărțirea după pronunțare	151
5.1.1.1. Consoane	153
5.1.1.2. Vocale	159
5.1.2. Despărțirea după structură	161
5.1.3. Raporturile dintre cele două modalități de despărțire	163
5.1.4. Despărțiri interzise / nerecomandabile	165
5.1.5. Despărțirea cuvintelor scrise cu semne ortografice	165
5.2. Despărțirea expresiilor și a grupurilor de cuvinte	166
6. Câteva observații și recomandări	166
6.1. Adjectivul	166
6.2. Adverbul	167
6.3. Articolul	168
6.4. Conjunția	169
6.5. Numeralul	170
6.6. Prepoziția	170
6.7. Pronumele	171
6.8. Substantivul	172
6.9. Verbul	174
6.10. Alte recomandări	175
ÎNDRUMĂRI PENTRU CONSULTAREA DICȚIONARULUI	177
1. Lista de cuvinte	177
1.1. Ce cuprinde DOOM ³	177
1.1.1. Substantivele proprii	178

4.1.2. Adverbe	128
4.1.3. Conjunții	130
4.1.4. Interjecții	131
4.1.5. Numerele	132
4.1.6. Prepoziții	133
4.1.7. Pronume și adjective pronominale	133
4.1.8. Substantive	134
4.1.8.1. Comune	134
4.1.8.2. Proprii	138
4.1.9. Verbe	141
4.2. Scrierea derivatelor	141
4.2.1. (Formații cu) prefixe/prefixoide	142
4.2.2. (Formații cu) sufixe/suffixoide	144
4.3. Scrierea grupurilor de cuvinte	144
4.4. Scrierea locuțiunilor	146
5. Despărțirea la capăt de rând	148
5.1. Despărțirea în interiorul cuvintelor	149
5.1.1. Despărțirea după pronunțare	151
5.1.1.1. Consoane	153
5.1.1.2. Vocale	159
5.1.2. Despărțirea după structură	161
5.1.3. Raporturile dintre cele două modalități de despărțire	163
5.1.4. Despărțiri interzise/nerecomandabile	165
5.1.5. Despărțirea cuvintelor scrise cu semne ortografice	165
5.2. Despărțirea expresiilor și a grupurilor de cuvinte	166
6. Câteva observații și recomandări	166
6.1. Adjectivul	166
6.2. Adverbul	167
6.3. Articolul	168
6.4. Conjunția	169
6.5. Numeralul	170
6.6. Prepoziția	170
6.7. Pronumele	171
6.8. Substantivul	172
6.9. Verbul	174
6.10. Alte recomandări	175
ÎNDRUMĂRI PENTRU CONSULTAREA DICȚIONARULUI	177
1. Lista de cuvinte	177
1.1. Ce cuprinde DOOM ³	177
1.1.1. Substantivele proprii	178

1.1.2. Substantivele provenite din abrevieri	179
1.2. Forma cuvântului-titlu	179
1.3. Marcarea unor cuvinte-titlu	180
1.4. Ce nu cuprinde DOOM ³	180
1.5. Organizarea informației	181
2. Ordonarea alfabetică	182
3. Indicarea accentului	183
4. Variantele	183
4.1. Variantele simple	183
4.2. Grupurile de variante	185
4.3. Statutul variantelor	185
5. Informații lexicale	186
5.1. Contextul	186
5.2. Registrul/uzul	186
5.3. Sensul/domeniul	187
5.4. Cuvintele străine	188
6. Indicații privind forma	190
6.1. Citirea/pronunțarea	190
6.2. Despărțirea la capăt de rând	192
7. Informații morfologice	194
7.1. Adjectivele și locuțiunile adjectivale	195
7.2. Adverbele și locuțiunile adverbiale	197
7.3. Articolul și mărcile omonime cu el	198
7.4. Conjunțiile și locuțiunile conjuncționale	199
7.5. Interjecțiile și locuțiunile interjecționale	200
7.6. Numeralesle	200
7.7. Prepozițiile și locuțiunile prepoziționale	201
7.8. Pronumele, adjectivele pronominale și locuțiunile pronominale	201
7.9. Substantivele și locuțiunile substantivale	202
7.10. Verbele și locuțiunile verbale	204
8. Grupurile de cuvintec	207
9. Locuțiunilec	208
10. Informații sintacticec	209
11. Exemple	209
12. Abrevierile	209
13. Trimiterile	210
DICȚIONARUL	213
BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ	1141
ANEXE	1148

NOTĂ ASUPRA PREZENȚEI EDIȚII¹

„Si consuetudo vicerit vetus lex sermonis abolebitur.”²

Quintilian, *Institutio Oratoria* I, 5: 29³

Preambul

• Prin *Legea privind organizarea și funcționarea Academiei Române*⁴, art. 8, alin. (1), aceasta „are următoarele atribuții principale: [...] b) se îngrijește de cultivarea limbii române și stabilește regulile ortografice obligatorii”.

• (Re)elaborarea lor, ca și a normelor privind alte aspecte ale cultivării limbii (care țin de ortoepie și de morfologie), a fost încredințată Institutului de Lingvistică din București al Academiei Române.

*Legea 500/2004 privind folosirea limbii române în locuri, relații și instituții publice*⁵ stipulează că orice text de interes public scris sau vorbit în limba română trebuie să se conformeze normelor academice în vigoare. Învățămantul, precum și celelalte autorități și instituții publice și notarii publici⁶ au obligația de a respecta DOOM. De asemenea, potrivit *Codului de reglementare a conținutului audiovizual*⁷ din 2011, art. 83, „furnizorii de servicii media audiovizuale au obligația de a asigura respectarea normelor ortografice, ortoepice și morfologice ale limbii române, stabilite de Academia Română.”

• DOOM³ este o ediție nouă, integral revizuită și substanțial adăugită, a celei apărute acum peste un deceniu și jumătate, DOOM² (2005).

• Ca și aceea, ea respectă *Hotărârea Academiei Române* din anul 1993⁸ referitoare la scrierea cu *â* din *a* și la formele verbului *a fi* din seria *sunt*.

¹ V. în DOOM², p. XI-XVII, *Notă asupra ediției*, al cărei conținut nu se reia aici.

² Dacă obiceiul învinge, vechea lege se abolește. (trad. Ion Buzăși, *Rom lit.* 21/2016).

³ Mottoul sub care a participat în 1869 la concursul Academiei Române *Gramatica* lui Timotei Cipariu.

⁴ Publicată în *Monitorul oficial al României* din 28 decembrie 2001 (și republicată în anul 2009).

⁵ Publicată în *Monitorul oficial al României* din 17 noiembrie 2004.

⁶ Conform *Ordinului ministrului comunicațiilor și tehnologiei informației nr. 414/2006 cu privire la utilizarea codării standardizate a seturilor de caractere în documentele în formă electronică*, publicat în *Monitorul oficial al României* din 12 octombrie 2006, art. 1 (1), toți aceștia „(1) au obligația de a folosi setul de caractere al limbii române astfel cum este el definit în *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic (DOOM)* al limbii române editat de Academia Română.” și „(3) Se vor folosi întotdeauna edițiile actualizate ale DOOM [...] editate de Academia Română.”

⁷ <http://legislație.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/186636>

⁸ *Hotărârea Adunării generale a Academiei Române, din 17 februarie 1993, privind revenirea la „â” și „sunt” în grafia limbii române*, publicată în *Monitorul oficial al României* din 8 martie 1993. *Hotărârea* este prezentată în *STUDIUL INTRODUCȚIV* și reprodusă în ANEXE. Formele scrise cu *â*, respectiv cu *î* nu sunt semnalate în

- În DOOM³ s-au păstrat, în general, corpusul DOOM² și majoritatea schimbărilor din DOOM² față de DOOM¹ validate de uz. În noua versiune s-au respectat, în linii mari, concepția, principiile generale și majoritatea detaliilor normării din DOOM², precum și structura *Dicționarului*, ordinea informațiilor și convențiile de tehnică lexicografică.

- Pe de altă parte, s-a actualizat într-o anumită măsură abordarea și s-a îmbogățit considerabil și reorganizat parțial materialul, dezvoltându-se, prin exemplele de utilizare a unor cuvinte în sintagme și în propoziții, și componenta sintactico-stilistică. Toate cuvintele incluse în plus în DOOM³ (peste 3.600) au fost verificate în dicționarele generale (în special în volumele apărute după 2005) și specializate ale limbii române, ca și în unele dicționare ale limbilor implicate, precum și în unele corpusuri și pe internet (fără a lua însă ca literă de lege, din considerente pe care nu le expunem aici, frecvența formelor în aceste surse).

- S-a ținut seama, în măsura în care le-am considerat juste, de sugestiile din recenzii la ediția precedentă (provenite din diverse centre universitare și de cercetare lingvistică) și din studii despre unele aspecte ale limbii române actuale (multe bazate pe DOOM²), ca și, în ceea ce privește, în special, componenta morfologică, de anumite interpretări din noile gramatici – din GALR și GLRG și, parțial, din GBLR¹.

- Ca și precedentele ediții, DOOM³ este destinat în principal publicului larg, cu precădere școlar, astfel încât urmează în linii mari opțiunile gramaticii tradiționale, parțial modernizate, așa cum se predă acum în învățământul de cultură generală. Totodată, DOOM³ oferă și unele informații și interpretări utile și specialiștilor.

- Noua ediție oglindește și o anumită nuanțare a concepțiilor despre raporturile dintre normă și uz. Abaterile de la norma recomandată în DOOM³ acoperă un spectru larg, de la greșeli incontestabile și compromițătoare la aspecte tolerabile în anumite situații și contexte, dar care nu puteau fi detaliate într-un dicționar².

I. CE E NOU ÎN DOOM³

- Diferențele față de DOOM² – care nu reprezintă o reformă ortografică – sunt de ordin atât calitativ, cât și cantitativ. Principalele intervenții din *Dicționar* fie sunt normative, fie vizează conținutul și redactarea articolelor. Câteva dintre cele

mod expres în *Dicționar*, deoarece regulile sunt cunoscute publicului de peste un sfert de secol și au fost aplicate și în DOOM². Conform Hotărârii în cauză, *Legea nr. 290/2018 pentru modificarea și completarea Legii nr. 2/1968 privind organizarea administrativă a teritoriului României*, publicată în *Monitorul oficial al României* din 12 octombrie 2018, art. I (8), prevede că în denumirile unităților administrative-teritoriale care conțin în interior litera *î*, aceasta se înlocuiește cu litera *ă*. Din anul 2016, scrierea cu *ă* și *sunt* a devenit obligatorie și pentru învățământul din Republica Moldova.

¹ V. SIGLE și BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ.

² Considerăm de aceea nepotrivit ca la diversele probe de evaluare a cunoștințelor, mai ales sub formă de grilă, să se insiste asupra unor aspecte de detaliu din DOOM.

mai importante modificări operate în DOOM³ în raport cu DOOM² sunt prezentate și exemplificate¹ în cele ce urmează.

1. Introducerea de articole

• În DOOM³ sunt peste 3.600 de articole noi, marcate prin semnul + înaintea intrării de dicționar².

• Dintre elementele nou-introduse, unele sunt:

- **abrevieri** devenite cuvinte: +ARN;

- **locuțiuni – adjective**: +*ce fel de*; **adverbiale**: +*șleau* (pe ~); **conjunționale**: +*astfel că*; **interjecționale**: +*ei bine*; **prepoziționale**: +*stânga* (în/la ~); **pronominale**: +*cine știe ce/cine*; numeroasele locuțiuni substantive și mai ales verbale nu au putut fi consemnate în *Dicționar* decât cu titlu de exemple (majoritatea după GLRG) sau/ și în măsura în care pun unele probleme: +*bătaie de cap* loc. s., +*bate joc* (a-și ~) loc. vb.;

- **membri ai unor (mini)serii** (astronime, denumiri ale instrumentelor muzicale și ale instrumentiștilor respectivi din orchestră - în „jargonul” profesional al acestora - și alți termeni muzicali, nume ale unor substanțe, ale zodiilor, ale zonelor geografice, termeni gramaticali ș.a.): +Rac (zodie), +Racul (constelație);

- **nume proprii**, în măsura³ în care au legătură cu substantive comune din DOOM³ și se scriu, se pronunță sau/ și se comportă din punct de vedere gramatical diferit⁴ de acestea: coulomb (unitate de măsură) [ou pron. fr. u] (desp. cou-lomb) s. m., pl. coulombi; simb. C; +Coulomb (fizician francez) [pron. kulō] s. propriu;

- **omografe** ale unui cuvânt-titlu existent: +marker² (genă) s. m.; +scăpăta¹ (a ~) (a apune), alături de marker⁴ (creion) s. n.; scăpăta² (a ~) (a sărăci);

- **paronime**: +hiatus (discontinuitate), alături de hiat (lingv.);

- **perechi de cuvinte scrise cu/fără cratimă ori/și cu literă mare/mică la inițială**: +domnia-voastră (dumneavoastră) pr., alături de Domnia Voastră (înv.) loc. pr.;

- **substantive feminine** (în special nume de ocupații) atestate, dar încă rar folosite: +dramaturgă, alături de dramaturg;

- **verbe cu valoare reflexivă sau/și impersonală**, care implică și diferențiere semantică: +înnopta² (a se ~) „a se face noapte”, +revârsa² (a se ~) „a se răspândi”, alături de înnopta¹ (a ~) „a petrece noaptea”, revârsa¹ (a ~) (pop.) „a împrăști”.

• Cuvintele aflate în uzul actual, oral și scris, incluse în DOOM³ în plus față de DOOM² sunt în majoritate neologisme, inclusiv elemente din anumite terminologii

¹ Se dau câte unu sau câteva exemple și se reproduce numai porțiunea din articolul de dicționar care privește chestiunea în cauză. Accentul este indicat doar când formează obiectul discuției sau în transcrierile fonetice. Ori de câte ori a fost posibil, diversele probleme au fost prezentate alfabetic, pentru a putea fi reperate mai ușor.

² Și nu (ca în DOOM²) prin semnul *, care a fost păstrat pentru marcarea formelor greșite sau neatestate.

³ Nu se puteau introduce însă în corpul *Dicționarului* toate substantivele proprii, dintre care unele sunt menționate în STUDIUL INTRODUCȚIV.

⁴ Dar nu în funcție de importanța referentului, DOOM nefiind un dicționar enciclopedic.